

Asia: VN/14657/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia esitetään muutettavaksi kotihoidon tuen myöntämisedellytyksiä koskevan säännöksen osalta siten, että kotihoidon tuen edellytyksenä olisi jatkossa kolmen vuoden asumisaika Suomessa. Kansaneläkelaitos kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja arvioi ehdotettua muutosta seuraavasti:

Kela pitää esityksen tavoitteita kotoutumisen nopeuttamisesta sekä lasten yhteiskuntaan integroitumisesta ja kotimaisen kielen oppimisesta kannatettavina. Kelan arvion mukaan esitetyn muutoksen myötä osa kotihoidon tuen hakijoista voi ohjautua nopeammin kotoutumispalveluiden piiriin ja osa hakijoista valitsee aiempaa useammin lasten hoitomuodoksi varhaiskasvatukseen osallistumisen kotihoidon sijasta. Siten Kela arvioi, että esitetyillä muutoksilla on mahdollista saavuttaa tavoiteltuja päämääriä ainakin osittain.

Kelan arvion mukaan kotihoidon tuen saajien määrä tulee muutoksen myötä hieman laskemaan. Samoin kotihoidon tuen hoitorahan ja hoitolisän sekä kuntalisän etuusmenojen määrien odotetaan muutoksen myötä jonkin verran pienenevän. Tarkkoja määriä sellaisista hakijoista, jotka eivät muutoksen myötä saa kotihoidontukea, ei pystytä tässä vaiheessa antamaan, koska lakia sovelletaan vasta lain voimaantulon jälkeen Suomeen muuttaneisiin henkilöihin.

Esitetyllä uudistuksella tulee olemaan suurimmat vaikutukset äskettäin maahan muuttaneiden naisten osalta, sillä huomattavasti suurin osa kotihoidon tuen saajista on naisia. Erityisesti yhden aikuisen taloudessa elävän hakijan kohdalla muutoksella voi olla merkittävä vaikutus perheen talouteen. Jos hakija kuitenkin toimii esityksen tavoitteiden mukaisesti hakeutuen esimerkiksi työttömyysetuuden piiriin, jää perheen talous positiivisempaan asemaan kuin se olisi ollut kotihoidon tuella tuettuna.

Kela pitää hyvänä, että esitetyssä muutoksessa on säädetty poikkeus asumisaikavaatimukseen 160 sairausvakuutuslain mukaisen arkipäivän ikäisen lapsen osalta siihen asti, että lapsi tulee ikänsä puolesta oikeutetuksi varhaiskasvatukseen. Tällä säätelyllä vältetään tällaisten lasten väliinpuotoaminen, kun oikeutta ei olisi kotihoidon tukeen, mutta ei myöskään varhaiskasvatukseen. Samoin Kela pitää hyvänä poikkeusta alle 19 -vuotiaiden vanhempien osalta, jotka eivät ikänsä puolesta voi täyttää asumisaikavaatimusta.

Kela pitää myös hyvänä asumisaikavaatimuksen rajaamista lapsen kanssa asuvien lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaisiin perheenjäseniin. Kelalle säädettyjen tiedonsaantioikeuksien valossa tällaisten perheenjäsenten asumishistorian selvittäminen on Kelalle jo nykylainsäädännön nojalla mahdollista. On myös Kelalle säädetyn tiedonsaantioikeuden rajojen kannalta pidettävä hyvänä, että lapsesta erillään asuva vanhempi tai huoltaja on rajattu asumisaikaedellytyksen selvittämisen ulkopuolelle.

Esitetyn muutoksen toimeenpanon kannalta ongelmia voi muodostua erilaisten lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 3 a §:n mukaisten katkonaisten työskentelykausien yhteen laskemisessa. Samoin lyhyiden muissa sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettua asetusta (EY) N:o 883/2004 soveltavissa maissa tapahtuneiden asumiskausien selvittämisessä muiden edellä mainittujen maiden sosiaaliturvalaitosten kanssa voi esiintyä haasteita ja selvitystyö tulee luomaan viivettä etuuskäsittelyyn. Vastaava selvitys on tehtävä myös ns. EU-työntekijöiden puolisoista, jotka saattavat asua lapsen kanssa edelleen toisessa Euroopan unionin valtiossa. Lisäksi asumisajan tarkastelua voi hankaloittaa se, etteivät henkilön väestörekisteristä saatavat asumistiedot välttämättä pidä paikkaansa, jos henkilö on esimerkiksi asunut pitkiä aikoja kolmannessa maassa ilmoittamatta siitä Suomen viranomaisille. Koska kotihoidontukeen ei sovelleta asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annettua lakia, voi asumisajan laskeminen jäädä tulkinnanvaraiseksi myös erityisesti silloin, kuin asiakkaalla on vain tilapäinen osoite Suomeen eikä lainkaan kotikuntamerkintää. Muilta osin Kela katsoo esityksen olevan selkeä lain toimeenpanon kannalta.

Esitetty muutos tulee aiheuttamaan Kelassa vähäistä etuusjärjestelmien kehittämisen tarvetta sekä hieman nostamaan hallinnollisia kustannuksia kotihoidon tuen etuuskäsittelyssä. Suurin kustannuserä muodostuu EU-lainsäädäntöä soveltavista maista Suomeen muuttaneiden asumisaikatietojen selvittämistyöstä. Esitetty muutos aiheuttaa lisäksi jonkin verran haasteita etuuskäsittelyn automatisaatioon, erityisesti sellaisten hakijoiden osalta, jotka ovat asuneet Suomessa alle 3 vuotta ja aiempia asumiskausia joudutaan selvittämään muista EU-lainsäädäntöä soveltavista maista.

Esityksellä on vaikutusta myös kotoutumisen edistämisestä annetun lain 84 §:n mukaiseen Kelan velvollisuuteen lähettää tietoja kuntiin kotihoidon tuen saajista, joiden ensimmäisen oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä on kulunut enintään 3 vuotta. Nyt ehdotetun uudistuksen jälkeen kolmansista maista Suomeen muuttaneet

maahanmuuttajat eivät voisi saada kotihoidon tukea ennen 3 vuoden asumisaikaedellytyksen täyttymistä. Siten jatkossa Kelan kotoutumislain mukainen tietojenluovutus kunnille koskisi lähinnä EU-lainsäädäntöä soveltavista maista muuttaneita kotihoidon tuen saajia. Käytännössä tällaisia henkilöitä olisi vain yksittäisiä kotihoidon tuen rajauksen tultua voimaan.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2026. Kelan arvion mukaan esityksen aiheuttamien muutosten toteuttaminen etuuskäsittelyjärjestelmän osalta saadaan toteutettua tässä ajassa. Esitetyt muutokset tulevat aiheuttamaan muutoksia Kelan toimeenpanossa, etuuskäsittelyjärjestelmässä, etuuskäsittelyssä ja asiakaspalvelussa. Esitettyjen muutosten takia Kelan tulee tehdä päivityksiä lomakkeisiin, kirjeisiin ja päätöksiin sekä kouluttaa etuuden käsittelijöitä muutoksista ja lisäksi tiedottaa muutoksista asiakkaita ja yhteistyökumppaneita.

Esityksessä on myös ehdotettu varhaiskasvatuslain muutosten johdosta muutettavaksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaista hoidon tuottajan määritelmää. Varhaiskasvatuslain muutoksen jälkeen päiväkotitoiminnan tulisi olla rekisteröity palveluntuottajien rekisteriin nykyisen lupamenettelyn sijaan. Toiminnan saisi kuitenkin aloittaa heti hyväksytyn toimitilataarkastuksen jälkeen. Ehdotetun hoidon tuottajan määritelmän mukaan jatkossa edellytettäisiin varhaiskasvatuslain 44 §:n mukaista oikeutta harjoittaa yksityistä päiväkotitoimintaa ja Kelan näkemyksen mukaan ehdotettu sanamuoto kattaisi hyvin kaikki erilaiset lupa-, rekisteröinti- ja toimitilojen tarkastusedellytykset.

Vaikutukset perustoimeentulotukeen

Toimeentulotuesta annettuun lakiin (1412/1997) on ehdotettu (HE 116/2025 vp) uutta 2 b §:ää koskien velvollisuutta hakea ensisijaista etuutta. Lisäksi on ehdotettu muutoksia perusosan alentamista koskevaan 10 §:ään. Esityksen mukaan Kelan tulee kehottaa 18-vuotta täyttänyt toimeentulotuen hakijaa hakemaan ensisijaista etuutta, johon hakijan voidaan hänen elämäntilanteensa ja olosuhteet huomioiden arvioida todennäköisesti olevan oikeutettu. Jos henkilö ei hae kehotuksesta huolimatta toimeentulotukeen nähden ensisijaista etuutta, johon hänellä elämäntilanteensa ja olosuhteet huomioiden voidaan arvioida todennäköisesti olevan oikeus, hänen perusosaansa alennetaan 50 prosenttia. Perusosan suuruutta alennetaan 50 prosenttia myös silloin, jos toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että henkilö, jolla on 2 a §:n perusteella velvollisuus ilmoittautua työnhakijaksi, ei hänelle annetusta kehotuksesta huolimatta ole yhden kuukauden määräajassa työnhakijaksi ilmoittautunut.

Kelan tulee kehottaa perustoimeentulotuen hakijaa hakemaan ensisijaista etuutta, johon hakijan voidaan hänen elämäntilanteensa ja olosuhteet huomioiden arvioida todennäköisesti olevan oikeutettu. Sellaista perustoimeentulotuen hakijaa, jonka voidaan arvioida olevan oikeutettu kotihoidon tukeen, tulisi kehottaa hakemaan kotihoidon tukea. Perustoimeentulotuen käsittelyssä ei ole mahdollista arvioida luotettavasti ja kattavasti asumisaikavaatimuksen täyttymistä. Esityksessä ilmoitettujen kotihoidon tuen saajien määrän perusteella sellaisia toimeentulotuen hakijoita, joiden

osalta asumisaikavaatimuksen täyttyminen voisi tulla arvioitavaksi olisi vuodessa korkeintaan noin 1260, jos määrät pysyvät ennallaan. Kaikissa tapauksissa asumisaikavaatimuksen täyttymistä ei ole mahdollista arvioida pelkän kotikuntamerkin perusteella. Kelassa ei ole käytössä asumisaikarekisteriä, josta tiedot voitaisiin aukottomasti selvittää. EU- ja Eta-maissa sekä Sveitsissä täyttyneet asumiskaudet tulisi selvittää erikseen. Asumisaikavaatimuksen arvioiminen olisi siten Kelassa manuaalisesti tehtävää työtä ja vie runsaasti aikaa. Kaikissa tapauksissa tietoa vaatimuksen täyttymisestä ei välttämättä ole mahdollista saada toimeentulotuen lakisääteisessä 7 arkipäivän käsittelyajassa. Näin ollen voi syntyä virheellisiä ensisijaiselle etuudelle ohjaamisia.

Mikäli hakija ei hänelle annetusta kehotuksesta huolimatta ole yhden kuukauden määräajassa ilmoittautunut työnhakijaksi, vaan jäisi kotiin hoitamaan lasta ilman ensisijaista etuutta ja hakisi perustoimeentulotukea, olisi hakijan perusosaa mahdollista alentaa 50 % toimeentulotukilain 10 §:n mukaisesti. Jos sellaiset henkilöt, jotka eivät olisi lainmuutoksen jälkeen enää oikeutettuja kotihoidon tukeen, ilmoittautuvat työttömiksi työnhakijoiksi ja heille maksettaisiin kotihoidon tuen sijaan määrältään suurempaa työttömyysetuutta, olisi muutoksella toimeentulotukimenoja vähentävä vaikutus. Kuitenkin, jos henkilö jää kotiin hoitamaan lasta ilman oikeutta ensisijaiseen etuuteen ja hakee toimeentulotukea, lisääntyvät perustoimeentulotuen menot.

Helle Mia
Kansaneläkelaitos

Sandfall Elina
Kansaneläkelaitos - Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö, perhe-
etuusryhmä